

The Journal of Academic Social Science Studies

JASSS

International Journal of Social Science

Doi number: <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS1425>

Volume 6 Issue 6, p. 667-687, June 2013

ÖĞRETİM İLKELERİ AÇISINDAN 2011 TÜRK EDEBİYATI DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ İNCELENMESİ*

**AN INVESTIGATION OF THE 2011 TURKISH LITERATURE CURRICULUM
ACCORDING TO TEACHING PRINCIPLES**

Yrd. Doç. Dr. Saadettin KEKLİK

Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü

Abstract

The 2005 Turkish Literature Curriculum was revised in 2011, but its general structure was not altered explicitly. Teaching principles has to be considered in the processes of designing of the curriculum, writing of the textbooks, preparation of the teaching environments, selection of the teaching methods and materials and recruiting assessment tools. In consideration with the above criteria, this study aims to investigate the revised version of the Turkish Literature curriculum (grades 9-12) to find out whether it was designed in accordance with teaching principles. It was designed as a descriptive study employing document analysis as a data collection tool and analysis instrument. In the course of research, firstly a literature search was conducted to define the teaching principles that will be used as criteria in the analysis of documentary materials. Secondly, the Turkish Literature curriculum was examined by three experts to find out its connections to and compatibility with the above mentioned teaching principles. The primary findings revealed that 19 teaching principles out of 27 are connected to or compatible with the current curriculum. Then, the curriculum was investigated comprehensively to see whether the

---

* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

each curricular item were related or connected to the above mentioned 19 principles. The further findings, indicate that the curriculum appropriately employs and reflects five of those principles, while five principles are only partly reflected in it. On the other hand, the design of the curriculum was not seen appropriate to the remaining nine principles. As a result it was found out that the 2011 Turkish Literature curriculum needs to be revised to take those remaining 14 teaching principles into account. Another findings of this study indicates that the potential revision of the curriculum should not introduce its content in chronological order. According to this study, teaching principles were taken into account when Turkish Literature Curriculum lay out. The design of the curriculum should also consider the interests, curiosities, expectations and needs of students. The 2011 Turkish Literature Curriculum content should lay out from contemporary issues and topics to the past or thematic method.

Key Words: Turkish Literature, Curriculum, Teaching Principles

Öz

2005 Türk Edebiyatı Dersi Öğretim Programı, 2011 yılında yeniden gözden geçirilmiş ancak programın genel yapısında bir değişikliğe gidilmemiştir. Başta öğretim programı olmak üzere ders kitabının hazırlanmasından, öğretim ortamına, yöntem ve tekniklere, ölçme ve değerlendirmeye kadar öğretimin her aşamasında öğretim ilkelerinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu bağlamda araştırmanın amacı, öğretim ilkeleri açısından 2011 Türk Edebiyatı Dersi (9-12. sınıf) Öğretim Programını incelemektir. Araştırma betimleyici bir çalışma olup veriler doküman incelemesi yöntemiyle toplanmıştır. Çalışmada öncelikle birçok araştırmacıdan hareketle öğretim ilkeleri belirlenmiş, daha sonra bu ilkelerin Türk Edebiyatı Dersi Öğretim Programıyla ilişkisi üç uzman tarafından değerlendirilmiştir. 27 öğretim ilkesinin 19'unun bu programla ilişkili olduğu tespit edilmiştir. 2011 Türk Edebiyatı Programı, 19 öğretim ilkesi açısından madde madde incelenmiştir. Buna göre; 2011 Türk Edebiyatı Dersi Öğretim Programının beş ilke açısından uygun ve beş ilke açısından kısmen uygun olduğu, dokuz ilke açısından ise uygun olmadığı belirlenmiştir. Araştırmada 2011 Türk Edebiyatı Dersi Öğretim Programının 14 öğretim ilkesi açısından yeniden gözden geçirilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. Başka bir sonuç ise, programda edebiyatın kronolojik sırayla öğretilmesinin uygun olmadığı ortaya çıkmıştır. Buna göre; Türk Edebiyatı Dersi Öğretim Programı hazırlanırken öğretim ilkeleri dikkate alınmalıdır. Öğrencilerin ilgi, merak, beklenti ve ihtiyaçları karşılanmalıdır. 2011 Türk Edebiyatı Dersi Öğretim Programının muhtevası kronolojik yöntem yerine günümüzden geçmişe doğru veya tematik yöntemle hazırlanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Türk Edebiyatı, Öğretim Programı, Öğretim İlkeleri

1. GİRİŞ

“Edebiyat ve eğitim, insanla ve insan topluluklarıyla ilgilenip uğraşma bakımından birbirini tamamlayan, birbiriyle yakından ilişkili olan iki alandır” (Kavcar, 1994: 2). “Edebiyatın, eğitmek, insanın duygularını terbiye etmek, hayal dünyasını zenginleştirmek, estetik zevkini geliştirmek; milletin kıymet hükümlerini yansıtmak; insana şahsiyet ve millî kimlik kazandırmak; insanı sosyalleştirerek toplumla uyumlu hâle getirmek, mazi ile âti arasında köprü kumak/köprülük yapmak ... gibi işlevleri vardır” (Karakuş, 2005: 192).

Edebiyat, malzemesi dil olan güzel sanat dallarından biridir. “Edebiyat eğitiminin bir sanat eğitimi olarak düşünülmesi, bütün uzmanlarca kabul gören bir görüştür. Sanat eğitiminde hissetme ve algılama, sezgisel bir yetenek, eleştirel bir bakış, yorumlama gücü/anlamlandırma becerisi, edinilmesi gereken ilk becerilerdendir” (Uçan, 2006: 38).

Öğrencilerin edebî eserlerle tanışacağı, onları kavrayacağı ve onlarla kültür dünyasını geliştireceği dönem lisedir. Liselerde edebiyat eğitimi, öğretim programlarının hedefleri doğrultusunda yapılmaktadır.

1.1. TÜRK EDEBİYATI ÖĞRETİM PROGRAMI

Öğretim programı bir dersin amaçları, içeriği, süresi, yöntemleri, araç ve gereçleri ve değerlendirme süreçlerinin tamamını kapsamaktadır (Demirel, 2003; Kavcar, 1993). Edebiyat Dersi Öğretim Programı, 2005-2006 eğitim öğretim yılından itibaren değiştirilmiştir. Buna göre edebiyat, Türk Edebiyatı ile Dil ve Anlatım şeklinde iki ders olarak ele alınmaktadır. 2005 Türk edebiyatı öğretim programı, 2011 yılında yeniden gözden geçirilmiş ancak genel yapısında bir değişikliğe gidilmemiştir.

2011 Türk edebiyat öğretim programında 9-12. sınıf konularının dağılımı Tablo 1’de gösterilmiştir:

Tablo 1: 9-12. Sınıf Konularının Dağılımı

Sınıflar	Konular			
	Birinci ünite	İkinci ünite	Üçüncü ünite	Dördüncü ünite
9	Güzel sanatlar ve edebiyat	Şiir	Olay çevresinde oluşan edebî metinler	Öğretici metinler
10	Tarih içinde Türk edebiyatı	Destan dönemi Türk edebiyatı	İslam uygarlığı çevresinde gelişen Türk edebiyatı (11-19. yy. arası)	
11	Batı tesirindeki Türk edebiyatına girişi	Tanzimat dönemi edebiyatı	Servet-i Fünûn edebiyatı ve Fecr-i Âti	Millî edebiyat döneminin oluşumu
12	Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının oluşumu	Öğretici metinler	Şiir	Olay çevresinde oluşan edebî metinler

Tablo 1 incelendiğinde, Türk Edebiyatı programında konuların ünitelendirme yoluna gidildiği, dokuzuncu sınıfın metin bilgisi ve tahliline, on, on bir ve on ikinci sınıfların edebî devir ve ekollere göre düzenlendiği anlaşılmaktadır. Muhteva ise edebiyat tarihi veya kronolojik yöntemle hazırlandığı başka bir deyişle Türk edebiyatının başlangıcından günümüze doğru ele alındığı görülmektedir.

1.2. ÖĞRETİM İLKELERİ

“İlkeler, her durumda geçerli olarak kabul edilen, kavramlar arasındaki ilişkilerdir” (Senemoğlu, 2004: 533). “Öncül fikir olarak ilke, bir etkinliğe başlarken etkinliğin hareket noktasını oluşturur ve etkinlik süresince o etkinliğe kılavuzluk eder, yönlendirir. Buradan giderek eğitim-öğretim ilkesi de, öğretimin düzenlenip yürütülmesine ışık tutabilecek nitelikte temel fikirdir, şeklinde tanımlanabilir” (Hesapçioğlu, 1998: 147). İlkeler, eğitim öğretimin her aşamasında dikkat edilmesi gereken önemli düşüncelerdir.

Birçok araştırmacı öğretim ilkelerinden bahsetmiştir; ancak öğretim ilkesinin sayısı araştırmacılara göre değişmektedir. Bunlar, toplu olarak alfabetik sıraya göre sıralanmıştır: Açıklık ilkesi, amaç-araç ilkesi, bilinenden bilinmeyene ilkesi, bütünlük ilkesi, değerlendirme ilkesi, demokratiklik (özgürlük) ilkesi, diğer disiplinlerle ilişki kurma ilkesi, ekonomiklik ilkesi, etkileşim ilkesi, iş birliği ilkesi, kanunilik ilkesi, kolaydan zora (basitten karmaşığa) ilkesi, hedef kitleye görelilik (çocuğa görelilik, bireyselleştirme ilkesi) ilkesi, güncellik (aktüalite) ilkesi, hayatilik (yaşama yakın) ilkesi, millî değerlere uygunluk ilkesi, motivasyonu sağlama (güdüleme) ilkesi, öğretim programına uygunluk ilkesi, planlılık ilkesi, otorite (toplum düzeni, sosyallik) ilkesi, somuttan soyuta ilkesi, teknolojidten yararlanma ilkesi, tekrar (alıştırma) ilkesi, yakından uzağa ilkesi, yaparak yaşayarak (öğrenci eylemi, aktivite, iş) ilkesi, yeni gelişmelerden yararlanma ilkesi (Büyükkaragöz ve Çivi, 1995; Demirel, 2007; Ergün ve Özdaş, 1997; Hesapçioğlu, 1998; Kavcar, 1993; Kemertaş, 1995; Özbay, 2009; Özden, 1997; Pala, 2008). Bu listeye edebiyat eğitimi açısından metne dayalı öğretim ilkesi de eklenebilir.

“Öğretimde bu ilkeleri birbirinden tamamen ayrı ve ilişkisizmiş gibi düşünmek de doğru değildir. Çünkü öğretim çok yönlü bir etkinlik ve tüm öğretim ilkeleri de birbiriyle içiçedir” (Büyükkaragöz ve Çivi, 1995:52).

1.3. PROBLEM DURUMU

Birçok araştırmacı ortaöğretim edebiyat eğitiminde çeşitli sorunların bulunduğunu belirtmişlerdir. Bu sorunları, öğretmen yetiştirme, öğretim programları ve uygulamalar, ders kitapları, ders araç-gereçleri, ders saatlerinin yetersizliği, muhtevanın sunuluşu, öğretim yöntemleri, metinlerin seçimi, metinle ilgi soruların niteliği, ölçme ve değerlendirme, üniversite sınavı, eğitim politikaları, sosyal ve kültürel eksiklikler vb. başlıklar altında sıralanabilir (Çelik-Özer, 2010; Uzun, 2009; Demir, 2010; Demiral, 2011; Eyüp vd, 2012; Işıksalan, 2011; Günay; 2006; Uçan, 2006; Oğuz, 2011). Çetişli (2006: 83),’ye göre de “Edebiyat eğitimi; ne tamamıyla metotsuz,

pedagojik kurallardan uzak, keyfî ve rastgele bir öğretim faaliyeti ne büsbütün soyut birtakım bilgilerin ezberlettirilmesi ne de sadece ahlâk, tarih, sosyoloji ve dil dersidir.” Öğretim programı ve ders kitabının hazırlanmasından, öğretim ortamına, yöntem ve tekniklere, ölçme ve değerlendirmeye kadar her aşamada öğretim ilkelerinin, göz önünde bulundurulması gerekir (Ergün ve Özdaş, 1997; Özbay, 2009; Saraç, 2006). Bu sorunların çözümüne öğretim ilkeleri açısından da yaklaşmak gerekmektedir. Bu bağlamda araştırmanın amacı, öğretim ilkeleri açısından 2011 Türk Edebiyatı Dersi Öğretim Programını incelenmek ve önerilerde bulunmaktır.

Araştırmanın problem cümlesi; “2011 Türk edebiyatı dersi öğretim programının öğretim ilkelerine uygunluğu nedir?”

2. YÖNTEM

Araştırma betimleyici bir çalışma olup veriler, doküman incelemesi yöntemi ile toplanmıştır. “Doküman incelenmesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar” (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 187).

Çalışmada öncelikle birçok araştırmacıdan hareketle öğretim ilkeleri belirlenmiş, daha sonra bu ilkelerin Türk Edebiyatı Dersi Öğretim Programıyla ilişkisi üç uzman tarafından değerlendirilmiştir. 27 öğretim ilkesinin 19’unun bu programla ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır. Bundan sonra Türk Edebiyatı Dersi Öğretim Programı, doküman incelemesi yöntemiyle 19 öğretim ilkesi açısından incelenmiştir.

3. BULGULAR

Türk edebiyatı dersi öğretim programının, 19 öğretim ilkesine göre incelenmesi ve değerlendirilmesi Tablo 2’de alfabetik olarak gösterilmiştir.

Tablo 2: Öğretim programının, öğretim ilkeleri açısından incelenmesi

Nu:	Öğretim ilkeleri	Program uygundur	Program kısmen uygundur	Program uygun değildir
1	Açıklık ilkesi		X	
2	Amaç-araç ilkesi			X
3	Bilinenden bilinmeyene ilkesi			X
4	Bütünlük ilkesi		X	
5	Değerlendirme ilkesi		X	
6	Diğer disiplinlerle ilişki kurma ilkesi	X		
7	Güncellik (aktüalite) ilkesi			X
8	Hayatilik ilkesi			X
9	Hedef kitleye görelilik ilkesi,			X
10	Kolaydan zora ilkesi			X

11	Metne dayalı öğretim ilkesi	X		
12	Millî değerlere uygunluk ilkesi	X		
13	Motivasyonu sağlama ilkesi			X
14	Somuttan soyuta ilkesi			X
15	Teknolojiden yararlanma ilkesi	X		
16	Tekrar ilkesi		X	
17	Yakından uzağa ilkesi			X
18	Yaparak yaşayarak ilkesi	X		
19	Yeni gelişmelerden yararlanma ilkesi		X	
Toplam		5	5	9

Tablo 2 incelendiğinde, Türk edebiyatı dersi öğretim programının beş ilke açısından uygun, beş ilke açısından kısmen uygun, dokuz ilke açısından uygun olmadığı belirlenmiştir.

4. TARTIŞMA VE YORUMLAR

Araştırmada 2011 Türk Edebiyatı Dersi Öğretim Programı, öğretim ilkeleri açısından madde madde tartışılmış ve değerlendirilmiştir.

4.1. Açıklık İlkesi

Açıklık ilkesine göre, öğretilecek konuların (Büyükkaragöz ve Çivi, 1995), bunun yanında derslerde yapılan etkinliklerin, verilen örneklerin, konuşlan sözlerin öğrenciler için açık, anlaşılır ve anlamlı olması gerekmektedir (Hesapçioğlu, 1998; Özbay, 2009). Ayrıca, bu ilkeye göre, öğrencilerin ne kadar çok duyu organı öğrenmeye katılırsa öğretimde açıklık da o derece artmaktadır (Demirel, 2007; Ergün ve Özdaş, 1997).

Program kronolojik yöntemle hazırlandığı için programda anlaşılması zor metinler onuncu sınıfta anlaşılması daha kolay metinler ise on ikinci sınıfta verilmektedir. Bununla birlikte, Türk Edebiyatı Programında metinlerin seçimiyle ilgili olarak “İslâm uygarlığı çevresinde gelişen Türk edebiyatına ait metinler dil bakımından, daha sade olanlar arasından seçilmesi” ile “Anlatım bozukluklarının çok fazla yer aldığı; anlatımında açıklık, duruluk, akıcılık, yalınlık ilkelerini taşımayan metinler ders kitaplarında yer almaması” (2011: 14-15), gerektiği vurgulanmıştır. Zor metinlerin önce verilmesi açısından açıklık ilkesine uymazken sade ve yalın metinlerin seçilmesi açısından açıklık ilkesine uymaktadır. Bu bağlamda program, açıklık ilkesine kısmen uymaktadır.

4.2. Amaç-Araç İlkesi

Her öğretim programı belirli amaçları gerçekleştirmek üzere düzenlenir. Programda Türk edebiyatı dersinin amaçları 22 maddeyle belirlenmiştir. Ayrıca birçok araştırmacı da edebiyat eğitiminin amaçlarını dile getirmiştir. Türk edebiyatı dersinin amaçları genel olarak şöyle sıralanabilir:

1. Edebiyat dersleri aracılığıyla öğrencilere okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmak 2. Öğrencilere sanat zevki veya estetik zevk kazandırmak. 3. Öğrencileri edebî eserlerle karşılaştırmak, tanıştırmak, onların metinlerdeki sanat değerlerini sezmesi ve dilin metinlerde kazandığı anlamları kavramasını kazandırmak. 4. Öğrencilere düşünme, muhakeme, eleştirme ve yorumlama yeteneğini kazandırmak. 5. Öğrencilere Türk dilini sevdirmek ve millî dil bilinci kazandırmak. 6. Öğrencilere kültürel/millî değerleri öğretmek onlara millî kimlik kazandırmak. 7. Öğrencilerin, dil ve edebiyatla ilgili temel bilgileri edinmesini sağlamak (Cemiloğlu, 2003; Çetişli, 2006; İpşiroğlu, 2005; Güzel, 2006; MEB, 2011; Kavcar, 1993, 1994; Taşdelen, 2006; Uçan, 2006; Yalçın, 2002).

Bu amaçların gerçekleştirilebilmesi için öncelikle öğrencilerin ilgisini çekebileceği, anlayabileceği, sevebileceği metinler olmalıdır. Oysa programda onuncu sınıftan itibaren Türk edebiyatının başlangıcından günümüze doğru ele alındığı görülmektedir. Bu durum amaçların gerçekleştirilmesi için uygun değildir. Ayrıca Işıksalan (2011)'ın yaptığı araştırma da bu sonucu desteklemektedir. Bu bağlamda, Türk Edebiyatı dersi öğretim programı yeniden gözden geçirilmeli ve amaçları gerçekleştirecek şekilde muhteva düzenlenmelidir.

3. Bilinenden Bilinmeyene İlkesi

Bu ilkeye göre, bilinenlerden hareketle bilinmeyenlerin öğretilmesi gerekmektedir (Büyükkaragöz ve Çivi, 1995; Demirel, 2007; Kemertaş, 1995; Küçükahmet, 1998; Özbay, 2009) Çünkü öğrenciler yeni bilgileri daha önce öğrendikleri bilgilerle ilişkilendirdiğinde daha iyi ve anlamlı öğrenmektedirler (Ausubel, 1977; Schunk, 2011). Türk edebiyatı öğretilirken öğrencilerin ön bilgisi dikkate alınarak bilinenden bilinmeye doğru bir sıra izlenmelidir. Bu konu, dil ve anlam açısından ayrı ayrı incelenmiştir.

4.3.a. Dil

Bir metindeki bilinmeyen kelime sayısının azlığı veya çokluğu metni anlamayı etkilemektedir. Güteryüz (1999)'ün araştırmasında da okuduğunu anlama ile kelime bilgisi arasında yüksek bir ilişkinin olduğu ortaya çıkmıştır. Okunan metnin kavranması için metinde bilinmeyen kelimelerin sayısına veya yüzdesine dikkat edilmesi gerekmektedir. Öğrenciler edebiyat derslerinde dil açısından yaş ve sınıf seviyesinin üstünde metinlerle karşılaşsın onlarda derse karşı ilgisizlik, umursamazlık ve bıkkınlık oluşabilir. Bu yüzden metinlerdeki bilinmeyen kelime sayısının yaş ve sınıf seviyesine göre artması beklenir.

Programa göre, onuncu sınıfta edebiyatın başlangıcından Tanzimat'a kadar geçen sürede ortaya konan metinler, on ikinci sınıfta ise Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı metinleri ele alınmaktadır. Buna göre onuncu sınıftaki metinlerde bilinmeyen kelime sayısı en çok, on ikinci sınıftaki metinlerde bilinmeyen kelime sayısı en azdır. Daha

ortaokuldan yeni çıkmış, edebiyatla yeni tanışmış öğrencinin önüne sagu, kaside, mersiye konulursa öğrencide olumsuz bir tavır oluşabilir. Bu yüzden bilinenden bilinmeyene ilkesine göre; İslamiyet öncesi metinler ile Divan edebiyatı metinlerinin öğrencilerin kelime hazinesinin arttığı, anlama, mukayese ve muhakeme becerisinin geliştiği on ikinci sınıfta verilmesi daha uygundur.

4.3.b. Anlam

Bir metni çözümlemede kullanılan dilin yanında cümleler ve metin aracılığıyla verilmek istenen anlam, mazmun, mecaz, mesajı bulmak önemlidir. Bunun için de Aydemir (2006: 135)'in ifade ettiği gibi "Edebiyatın içinde yetiştiği medeniyet ve zihniyet dünyası ile hayata, evrene, Tanrı'ya ve eşyaya bakış açısının bilinmesi" gerekir. Bu anlamda Türk edebiyatında dönem, akım, anlayış farkı bulunmaktadır. Bununla birlikte alımlama estetiğine göre, yazarın metninde bıraktığı boşlukları okuyucu kendi hayat tecrübesinden ve metinden yararlanarak doldurmaktadır (Ekiz, 2007; Polat, 2006). Buna göre, metnin anlaşılmasında okurun ön bilgisi, bilgi birikimi, tecrübesi önemlidir.

Programa göre, onuncu sınıfta edebiyatın başlangıcından Tanzimat'a kadar geçen sürede ortaya konan metinler işlenmektedir. Özellikle Divan şiirinin anlaşılmasında ve yorumlanmasında eserin yazıldığı dönemin tarihî, kültürel ve sosyolojik yönlerinin bilinmesi oldukça önemlidir (Kontantamer, 1993; Şentürk, 1993). Bununla birlikte, Divan şiirinde, sözün derinliğinde gizlenen anlamı ve mazmunu çözmek için yeri geldiğinde tarihten, müzikten, sanatın diğer dallarından, oyunlardan, dinlerden, inançlardan, örf ve âdetlerden, mitolojiden, felsefeden, hikmetten, tasavvuftan, bahsetmek gerekmektedir (Yekbaş, 2008). Canbaz (2005: 92)'a göre, "Divan edebiyatı metinlerinin yazıldığı kültürel ortamı bilmeyen bir öğrenciden bu metinlerin ayrıntılı birer çözümlemesini yapmasını istemek gerçekçi ve adil olmaz." Bunun için öğrencinin bilgi birikimi, genel kültürü belirli bir seviyede olması gerekmektedir. Öğrenci ne kadar donanımlı ise Divan şiirini anlaması o kadar kolay olur. Bilinenden bilinmeyene ilkesi açısından, Divan şiirinin daha iyi kavranması, anlaşılması için bilgi birikiminin ve kültür seviyesinin arttığı lise son sınıfta bu dönemden bahsedilmesi daha uygundur. Bu bağlamda bilinden bilinmeyene ilkesine göre, program uygun değildir.

4.4. Bütünlük İlkesi

Bütünlük ilkesine göre, bilgiler birbirine bağlı ve birbirini tamamlar mahiyette sunulmalıdır (Ergün ve Özdaş, 1997). Muhtevada bilgiler, öğrencilerin en iyi ve kolayca anlayabileceği bir şekilde anlamlı bir bütün içinde verilmelidir (Demirel, 2003). Bu ilkeye göre, Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı dersi bir bütün olarak birinci sınıftan on ikinci sınıfa kadar aşamalı olarak hazırlanmalıdır (Uçan, 2006). 2011 Programda, Türk edebiyatının bütün dönemleri geçmişten günümüze doğru onuncu sınıftan itibaren ele alınmış; ancak kolaydan zora, bilinenden bilinmeyene ve öğrenci seviyesine uygun olarak aşamalı bir şekilde hazırlanmamıştır.

Ayrıca, bu ilkeye göre öğrenciler metnin bütününe görmeli ve bütünden hareketle yorum yapmalıdır. Programda on, on bir ve on ikinci sınıfta roman ve tiyatro dışındaki metinlerin bir bütün hâlinde alınmasına gayret gösterilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Yine programda üniteler arasında ilişki kurulması da unutulmamıştır (MEB, 2011). Bu bağlamda, programda Türk edebiyatının bütününe ve metinlerinin bir bütün olarak ele alınması olumlu; ancak Türk edebiyatı aşamalı olarak bir bütün oluşturmadığı için olumsuzdur. Bu yüzden program bütünlük ilkesine kısmen uymaktadır.

4.5. Değerlendirme İlkesi

Ölçme ve değerlendirme, öğrenme-öğretme sürecinin vazgeçilmez bir boyutunu oluşturmaktadır. Çünkü eğitim-öğretim sistemleri, ölçme ve değerlendirme sonucunda elde edilen verilere göre planlamaktadır (İşman, 2001; Sözer, 1998).

Programda değerlendirme, süreç değerlendirme ve sonuç değerlendirme olarak iki bölüme ayrılmıştır. Programda ölçme ve değerlendirme sadece öğrenme sonucunu değil sürecini de değerlendirmeyi hedeflemektedir. Daha önceki programlarda geleneksel ölçme ve değerlendirme yöntemleri bulunmaktaydı. Oysa yeni programda öğretmenin öğrenciyi değerlendirmesi yanında öğrencinin kendisini değerlendirme fırsatı da bulunmaktadır. Öğrenci merkezli eğitimi temel alan yeni programda, alternatif ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarının kullanılmasına önem verilmiştir.

Kurudayıoğlu, Şahin ve Çelik (2008)'in Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenleriyle yaptığı araştırmada; öğretmenlerin çok sayıdaki ölçme araç ve yöntemlerini doğru ve olması gereken şekilde kullanmadıkları; sınıf mevcutları kalabalık olduğu için grup çalışmalarını uygulamakta zorlandıkları belirlenmiştir. Buna göre, programda ölçme değerlendirmeye ilgili çok fazla araç olmasına rağmen uygulamada çeşitli sebeplerden dolayı sorunlar olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda programın, değerlendirme ilkesine uygun olduğu; ama ölçme ve değerlendirmeyle diğer değişkenlerin de dikkate alınması gerektiği söylenebilir.

4.6. Diğer Disiplinlerle İlişki Kurma İlkesi

Bu ilkeye göre, bir ders işlenirken diğer derslerle ve öğretmenlerle ilişki kurulması gerekmektedir. Türk edebiyatı dersi işlenirken de ilgisi olan diğer derslerle irtibat kurulmalıdır.

Türk edebiyatı dersinin genel amaçlarından bazıları şunlardır (2011:3): “Edebiyat ile diğer çalışma alanları ve bilim dalları arasındaki ilişkiyi kavramaları”, “Edebî metinlerden hareketle Türk kültür hayatının, tarihinin ve edebiyatının birbirinden ayrılmaz bir bütün oluşturduğunu kavramaları”dır. Ayrıca programda, dokuzuncu sınıfta, “sanatın insan hayatındaki, edebiyatın güzel sanatlar içindeki yeri ve değeri ile edebî metinlerin edebî olmayan metinlerden farklılıklarını kavratmak

hedeflenmiştir” (2011: 4). Bu bağlamda edebiyat dersi, tarih, coğrafya, din, psikoloji, sosyoloji resim, müzik gibi bilim dallarıyla ilişkilendirilebilir. Buna göre, programda diğer disiplinlerle ilişki kurulması gerektiği vurgulanmıştır. Bu ilkeye göre program uygundur.

4.7. Güncellik İlkesi

Güncellik ilkesi göre, dersin içeriği ile güncel olay ve sorunlar arasında ilişki kurularak eğitim ve öğretim faaliyetlerinin yürütülmesi öngörülmektedir (Büyükkaragöz ve Çivi, 1995; Özbay, 2009).

“Eğitim sistemimizin aksayan taraflarından biri de, öğrenciye verdiğimiz derslerin gündelik hayatla, kültürle bağını yeteri kadar kuramayışımızdır” (Aydemir, 2006: 135). Turhan (2005) da, Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarının, güncel bilgileri de içermesi ve bu bilgilerin günlük yaşamla ilişkisinin sağlanması gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca, güncel örneklerden hareket edilmesinin, eskiyi anlamayı da kolaylaştırdığı belirtilmektedir (Oral ve Aşılıoğlu, 2000; Büyükkantarcıoğlu, 2006).

Program kronolojik yöntemle hazırlandığı için onuncu sınıfta başlangıcından 19. yüzyıla kadar geçen Türk edebiyatı, on birinci sınıfta Tanzimat, Servet-i Fünun, Fecr-i Ati ve Millî edebiyat dönemleri, on ikinci sınıfta ise Cumhuriyet dönemi edebiyatına yer verilmiştir. Oysa güncellik ilkesine göre, öğrenci seviyesine uygun olarak güncel eserlere, konulara, metinlere öncelik verilmesi gerekirdi. Bu yüzden program, güncellik ilkesine göre uygun değildir.

4.8. Hayatilik İlkesi

Bu ilkeye hayata yakınlık ilkesi de denilmektedir. Okulun en önemli görevi öğrenciyi hayata hazırlamaktır. Burada öğrenciye kazandırılacak bilgi, beceri ve alışkanlıklar hayatla ilgileri derecesinde faydalı olur (Büyükkaragöz ve Çivi, 1995; Ergün ve Özdaş, 1997; Özbay, 2009). Bu ilkeye göre öğretim “öğrenciye bugünkü ve gelecekteki hayatı için değerli, işe yarar, kullanılabilir içeriklerin sunulmasıdır” (Hesapçioğlu, 1998: 152). “Ders konuları, konularla ilgili problemler, araçlar, örnekler hayattan alınmalı ve hayati değeri olmalıdır” (Büyükkaragöz ve Çivi, 1995: 53).

“Edebiyat eğitiminden anlamamız gereken şey, bazı temel edebiyat bilgilerinin kazandırılması yanında, öğrenciyi özgün edebiyat metinleriyle tanıştırmak, bu şekilde onda edebiyat sevgisinin ve zevkinin uyunmasını sağlamak, bunu gündelik yaşam içinde dönüştürüp yaratıcı bir nitelik kazandırabilmektir” (Taşdelen, 2006: 51). “Edebiyat eğitiminde öğrencilerin empatik süreçler sonunda duygu, düşünce ve hayal dünyaları zenginleştirilmeli, hayatı anlamalarına ve açıklamalarına yardımcı olunmalı, eserlerdeki yaşamlarla kendi gündelik yaşamlarını ilişkilendirmeleri sağlanmalıdır” (Güzel, 2006: 92). Birçok öğrenci derse girerken kendi kendine “Bu konuyu niçin öğrenmeliyim?” sorusunu sorar. Bu sorunun sorulduğu derslerden biri de Türk Dili ve Edebiyatı dersidir. Öncelikle, öğrencinin kendi hayatından bir şeyler bulduğu metinlerin yer aldığı bir programla, öğrencilerde öğrenme isteği uyandırılmalıdır.

Program kronolojik yöntemle hazırlandığı için hayatilik ilkesine göre, yeniden gözden geçirilerek öncelikle günümüz edebiyatından seçkin örneklerle öğrencilerin okudukları metinlerle hayat arasında bağ kurmaları sağlanmalı, bu yolla onlarda dil duyarlılığı, dil sevgisi ve bilinci uyandırılmaya çalışılmalıdır. Bu bağlamda program hayatilik ilkesine uymamaktadır.

4.9. Hedef Kitleye (Çocuğa) Göre Öğretim İlkesi

Bu ilkeye, çocuğa görelilik, çocuğa uygululuk veya bireyselleştirme ilkesi de denir. "John Dewey, öğretimde çocuğun psikolojik özelliklerinin esas alınması görüşünü temel alarak çocuğa göre öğretim ilkesini geliştirmiştir" (Büyükkaragöz ve Çivi, 1995: 52). "Bu ilkeye göre, öğrencinin ilgileri, ihtiyaçları, heyecanları, öğrenme merakları öğretimde tüm faaliyetlerin temel sermayesidir" (Küçükahmet, 1998: 37). "Öğretimin içeriği öğrencinin beklentilerine, amaçlarına uygun ise öğrencinin etkin katılımı dolayısıyla da öğrenme düzeyleri yükselir" (Senemoğlu, 2004: 383). Eğitim ve öğretimin her kademesinde içeriğin, öğrencilerin seviyesi, ilgileri, merakları ve ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi gerekmektedir (Binbaşıoğlu, 1994; Büyükkaragöz ve Çivi, 1995; Senemoğlu, 2004; Özbay, 2009). Edebiyat eğitiminde de öğrencilerin ilgi, merak ve ihtiyaçları göz önünde bulundurulması oldukça önemlidir.

Program kronolojik yöntemle hazırlandığı için en zor metinler onuncu sınıfta daha kolay metinler ise on ikinci sınıfta verilmiştir. Program hazırlanırken öğrencilerin ilgileri, ihtiyaçları, heyecanları, öğrenme merakları dikkate alınmadığı anlaşılmaktadır. Bu durum hedef kitleye görelilik ilkesine uygun değildir.

4.10. Kolaydan Zora (Basitten Karmaşığa) İlkesi

"Çocuk, önce kolay öğrenebileceği bilgileri alır. Kolay edinebileceği bilgilerin üzerine zor olanları inşa eder. Bu eğitimin genel kuralıdır" (Özbay, 2009: 98). Schunk (2011: 344)'a göre de, "kavramlar çocukların anlayabileceği yalınlıkta öğretilmelidir."

"Okuma etkinliğinin amacı, okunanı anlamaktır. Bir kimse, okuduğu bir metnin analiz ve sentezini yapabiliyorsa; metni yorumlayabiliyorsa; kendisine ait cümlelerle ifade edebiliyorsa, okuduğunu kavramış demektir" (Çiftçi ve Temizyürek, 2008:111). Akyol (2005: 2)'a göre de, "anlam kurma, okuyucunun ön bilgilerini kullanarak karşılaştığı kaynaklardan öğrendiklerini, izlediklerini sentez ederek yeni bir düşünceye ulaşmasıdır." Okuma neticesinde mutlaka anlama gerçekleşmelidir. Eğer çözümleme ve anlama gerçekleşmemişse okuma amacına ulaşmamış demektir.

Okunanların zihin sürecinden geçip anlamlı olabilmesi için metnin öğrencinin anlayabileceği seviyede olması gerekmektedir. Metinlerin zorluk derecesi öğrencilerin yaşına, sınıfına ve kelime hazinesi gelişimine uygun olarak ayarlanmalıdır. Söz gelişi, onuncu sınıftaki metin on birinci sınıftaki metinden, on birinci sınıftaki metin ise on ikinci sınıftaki metinden kolay olmalıdır. Eğer sınıfta metinler bu şekilde işlenirse

metnin anlaşılması, kavranması ve bunun neticesinde öğrencinin okuduğundan zevk alması mümkün olur. Birçok araştırmacı, metinlerin seçiminde önce kolay metinlerin daha sonra zor olan veya okuyucudan çaba bekleyen metinlerin aşamalı olarak verilmesi gerektiğini belirtmiştir (Canbaz, 2005; Gökalp-Alpaslan, 2000; Kavcar, 1993; Saraç, 2006; Uçan, 2006).

Programa göre, onuncu sınıfta edebiyatın başlangıcından Tanzimat'a kadar geçen sürede ortaya konan metinler, on birinci sınıfta Tanzimat Dönemi Edebiyatı, Servet-i Fünûn Edebiyatı ve Fecr-i Âti Edebiyatı, Millî Edebiyat Dönemi metinler ve on ikinci sınıfta ise Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı metinleri ele alınmaktadır. Buna göre anlaşılması en zor metinler onuncu sınıfta, anlaşılması en kolay metinler ise on ikinci sınıfta işlenmektedir. Bu durum kolaydan zora veya basitten karmaşığa ilkesine uymamaktadır.

4.11. Metne Dayalı Öğretim İlkesi

Birçok araştırmacı edebiyat derslerinin metin aracılığıyla veya metinden hareketle işlenmesi gerektiğini belirtmiştir (Bilkan, 2006; Çetişli, 2006; Kavcar, 1993; Özbay, 2009; Uzun, 2009).

"Edebiyat eğitiminde metnin esas alınması ve çözümlenmesi Millî Eğitim Bakanlığı yetkililerince Cumhuriyetin ilk yıllarından beri hep önerilmiştir. Ancak bugüne kadar bu işin nasıl gerçekleşeceği gösterilmemiştir. Bu programda edebiyat öğretiminde metinden nasıl hareket edileceği açık ve net biçimde dikkatlere sunulmuştur" (MEB, 2011: 2). Aktaş, Türk edebiyatı programının edebiyat tarihi ve yazar biyografisi öğretmeyi bir tarafa bırakıp metin çözümlemesini esas alan bu anlayışla düzenlendiğini ifade etmiştir (Börekçi, 2005: 4). Programda metne dayalı öğretimin yapılmasını esas almıştır. Bu bağlamda program, metne dayalı öğretim ilkesine göre uygundur.

4.12. Millî Değerlere Uygunluk İlkesi

Türk Millî Eğitimin genel amaçlarından biri de, Türk milletinin bütün fertlerini "millî, ahlakî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren" yurttaşlar olarak yetiştirmektir. Bu amaç doğrultusunda öğrencilerin "toplumun değerlerine saygılı olması, bunları özümsemesi, onlara sahip çıkması ve bu değerleri gelecek kuşaklara aktarması gerekir" (Özbay, 2009: 103). Bir milletin kültürünün özellikleri en iyi dilinde ve o dilin seçkin örnekleri olan edebiyat eserlerinde kavranır (Karakuş, 2005; Kerman, 1988). Dil ve edebiyat, kültürel değerlerin işlenmesi, gelişmesi ve zenginleşmesine en büyük katkıyı sağlarken aynı zamanda kültürün gelecek nesillere taşıma görevini de yerine getirmektedir. Bu bağlamda Türk edebiyatı dersi öğrencilere millî değerlerin aktarılmasında en etkili, en verimli derstir.

Programda (2011: 1) ise, "edebiyat eğitimi; estetik zevkin gelişmesi, kültürel değerlerin somut olarak ifade edilmesi ve yorumlanması, sürdürülen hayatın farklı bir dikkat ve duyarlılıkla dile getirilmesi bakımlarından son derece önemlidir"

denilmektedir. Ayrıca, Türk edebiyatı dersinin genel amaçlarından biri de “Edebî eserler çevresinde Türk insanının kültür, anlayış ve zevk bakımından gelişim sürecini kavramalarıdır. Bu çerçevede 2011 Türk Edebiyatı Programı, millî değerlere uygunluk ilkesine göre uygundur.

4.13. Motivasyonu Sağlama İlkesi

Motivasyon, insanı belirli bir amaç için harekete geçiren güç demektir. “Motivasyon, öğrenme ve uygulamanın bütün evrelerini etkileyen önemli bir değişkendir” (Schunk, 2011: 18). “Öğrencinin güdülenmişlik düzeyinin yüksek olması, onun eğitim durumuna dikkatini yöneltmesini ve öğrenme etkinliğini sürdürmesini sağlar” (Senemoğlu, 2004: 382). Yeterince güdülenmemiş bir öğrenci, öğrenmeye hazır hale gelmemiş demektir. Öğrenciler, daha çok merak ettikleri ve ilgi duydukları konuları daha kısa sürede öğrenirler. Bamberger (1990)’e göre de, her şeyden önce öğrencilerin var olan ilgilerinin geliştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Türk edebiyatı dersinin içeriği hazırlanırken de öğrencilerin beklentileri ve ilgilerinin dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir (Beyreli, 2009; Oğuz, 2011; Tuncer, 2005). Programının içeriği kronolojik yöntemle hazırlandığı için metinler öğrencilerin dikkatini çekecek, merakını uyandıracak, onları motive edecek şekilde değildir. Bu yüzden program motivasyonu sağlama ilkesine uygun değildir.

4.14. Somuttan Soyuta İlkesi

Bu ilkeye göre, öğretime somut ile başlanması yavaş yavaş soyuta doğru gidilmesi gerekmektedir (Demirel; 2007; Küçükahmet, 1998). Bununla birlikte soyut konuların da somutlaştırılarak öğretilmesi yoluna gidilmesi, bunun içinse başta bilgisayar olmak üzere çeşitli araç-gereçler kullanılması gerektiği vurgulanmıştır (Binbaşoğlu, 1994; Ergün ve Özdaş, 1997).

Aşk, her edebiyatta en fazla işlenen temadır. Türk edebiyatında aşk, beşeri ve ilahi aşk olarak ikiye ayrılmaktadır. Divan edebiyatında da en fazla işlenen tema aşk olup Divan şairlerinin çoğunluğu ilahi aşkı terennüm etmişlerdir. Bu yüzden Divan şairlerinin dilindeki aşkı anlamak için belli seviyede din ve tasavvuf bilgisine ihtiyaç vardır. Aydemir (2006: 138)’e göre de, “her sanatkârın yaptığı gibi divan şairi de neredeyse şiirlerinin büyük bir kısmında bahsettiği aşktan ve sevgiliden söz ederken gündelik hayatın malzemesini kullanmıştır. Ama anlattığı sevgili büyük oranda gündelik hayattaki bir sevgili tipiyle birebir örtüşmemiş, idealize edilmiştir.” Öğrencilerin daha beşeri aşkı terennüm eden şiirleri görmeden, anlamadan daha onuncu sınıfta ilahi aşkı terennüm eden şiirlerle karşı karşıya gelmektedir. Bunun üstüne bir de o dönemde kullanılan dil, imge ve mazmunları koyduğunuzda onuncu sınıf öğrencileri şiirlerde anlatılan ilahi aşkı anlayamamakta; böylece onlarda Divan edebiyatına karşı olumsuz bir tutum veya önyargının gelişmesine sebep olmaktadır.

Buna göre, programın somuttan soyuta ilkesine uymadığı, yeniden gözden geçirilmesi ve aşamalı bir şekilde hazırlanması gerektiği söylenebilir.

4.15. Teknolojiden Yararlanma İlkesi

Günümüzde teknoloji çok hızlı bir şekilde gelişmektedir. Eğitim ve öğretim faaliyetleri de gelişen ve değişen teknolojiye ayak uydurmalı, başta bilgisayar olmak üzere çeşitli teknolojik araç-gereçlerden faydalanılmalıdır.

Programda, öğrencilerin bilgi teknolojisinin imkânlarını kullanma konularında da beceri kazanmaları gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca, konuların işlenişinde eğitim ve öğretimin vazgeçilmez unsurlarından olan eğitim araç ve gereçlerinden yararlanılması; tepegöz, televizyon, kasetçalar, video, projektör gibi araçların etkili bir biçimde kullanılması gerektiği belirtilmiştir (MEB, 2011). Buna göre, program, teknolojiden yararlanma ilkesi açısından uygundur.

4.16. Tekrar İlkesi

Psikolojik incelemelere göre; tekrar, bellekteki bilgilerin düzenlenmesi, depolanması, kısa süreli bellekteki bilgilerin uzun süreli belleğe aktarılmasını hızlandırması, hatırlamayı kolaylaştırması ve kalıcılığı artırmasına yardımcı olmaktadır (Baddeley, 2001; Shunk, 2011; Senemoğlu, 2004). Tekrar, bilginin etkin durumda kalmasına imkân sağlarken (Anderson, 1990), tekrarın olmadığı durumlarda ise bilgi, zaman geçtikçe kaybolur (Nairne, 2002).

Programda dokuzuncu sınıfta kazandırılan yöntem, anlayış ve becerilerin ileriki sınıflarda karşılaşılan metinlerde kullanılması istenmiştir. Tekrar ilkesi açısından dokuzuncu sınıfta öğrenilen bilgi ve becerilerin on, on bir ve on ikinci sınıfta tekrar edilmesi uygundur. Bununla birlikte Türk edebiyatında muhteva kronolojik yöntemle hazırlandığı için bir edebiyat dönemi bitip başka bir dönem başladığı için önceki döneme ait metinlerle bir daha karşılaşma imkânı bulunmamaktadır. Hâlbuki programdaki konular, metinler, metinlerdeki kelimelerin tekrarlı bir şekilde alınması gerekmektedir. Söz gelişi, onuncu sınıfın konuları, metinlerden on birinci ve on ikinci sınıfta da bahsedilmesi, o metinlere göndermeler yapılması, aynı konuyu işleyen metinlerin karşılaştırılması gerekmektedir. Bu bağlamda programın tekrar ilkesi açısından kısmen uygun olduğu söylenebilir.

4.17. Yakından Uzağa İlkesi

Bu ilkeye göre, eğitim ve öğretimde ele alınacak konuların hem yakın zamandan geçmişe hem de yakın çevreden uzak çevreye doğru ele alınması öngörülmektedir (Büyükkaragöz ve Çivi, 1995; Demirel, 2007; Ergün ve Özdaş, 1997; Kemertaş, 1995; Özbay, 2009; Saraç, 2006)

Edebiyat eğitiminde ise, yakından uzağa veya önce çağdaş daha sonra diğer edebiyatların öğretilmesi gerektiği birçok araştırmacı tarafından ifade edilmiştir. (Büyükkantarcioglu, 2006; Canbaz, 2005; Çelik-Özer, 2010; Işıksalan, 2011; İpşiroğlu, 2005; Kavcar, 1993; Tuncer, 2005). Program kronolojik yöntemle hazırlandığı için

onuncu sınıftan itibaren başlangıcından günümüze doğru Türk edebiyatı ele alınmıştır. Buna göre, program yakından uzağa ilkesi açısından uygun değildir.

4.18. Yapararak Yaşayarak İlkesi

Bu ilkeye, öğrenci eylemi, aktivite veya iş ilkesi de denilmektedir. Günümüzde öğretim faaliyetlerinde sadece dinleyerek anlamaya çalışan öğrenci yerine derse etkin olarak katılan, soru soran, araştıran, eleştirel düşünen, kendi düşüncelerini üreten öğrenci niteliği ön plana çıkmaktadır.

Türk edebiyatı programında, öğrencilere 22 maddelik genel amaçları kazandırmanın yanında eleştirel düşünme, sorunları çözebilme, yaratıcı düşünme, araştırma-sorgulama, iletişimde bulunma becerilerini kazanmaları, bu becerileri geliştirmeleri hedeflenmiştir (MEB, 2011). Programda, “öğrencilerin Türk edebiyatı derslerinde işlevini bilmeden ezberledikleri edebiyat tarihi ve edebî kişilikler hakkındaki bilgiler yerine metni çözümleme, anlama ve yorumlama becerilerini kazanmaları” (2011: 2) ifadesi ile “On, on bir ve on ikinci sınıflarda ise Türk edebiyatının farklı dönemlerine ait metinlerin dokuzuncu sınıfta kazandırılan metot, anlayış ve becerilerle incelenmesi hedef alınmıştır” (2011: 2), ifadesi geçmektedir. Bu bağlamda programda kazandırılan becerilerin kullanılması, uygulanması yaparak yaşayarak ilkesi açısından uygundur.

4.19. Yeni Gelişmelerden Yararlanma İlkesi

“Eğitimde verimliliğin artırılması ve sürekli olarak geliştirme ve yenileşmenin sağlanması bilimsel araştırma ve değerlendirmelere dayalı olarak yapılır” (Özbay, 2009:106). Edebiyat eğitiminde ise dil biliminden, yeni edebiyat kuramlarından, metin çözümlene yöntemlerinden ve tekniklerden faydalanılmalıdır.

Uçan (2005: 59)’a göre, “yazınsal kuramların bilinmesi, edebiyat eğitimcisinin ufkunu genişletecek, ayağını yere sağlam basmasını sağlayacaktır; önce metni anlamanın, daha sonra da anlatmanın ölçülerini verecektir.” Son yüzyılda ve özellikle yakın dönemlerde edebî metnin incelenmesinde pek çok yöntem geliştirilmiştir. Yeni eleştiri, yapısalcılık, hermeneutik, metin dil bilimi, göstergebilim, anlam bilimi, alımlama estetiği bunlardan bazılarıdır.

Kavcar (1993: 31)’a göre, “artık okurun ön bilgileri, kendi kişisel yaşantıları doğrultusunda esere yaklaşımı temel alınmakta, edebiyat eserinin her yeni okunuşunda yeniden anlam kazanacağı benimsenmekte, böylece eserin, doğru kabul edilen tek yorumuyla birlikte nesilden nesile değişmeden aktarılması geleneğinden uzaklaşmakta” olduğunu belirtmektedir. “Alımlama estetiğinden kaynaklanan okur odaklı yaklaşım, geleneksel yazın eğitiminin/öğretiminin yapı taşlarını sarsacak nitelikte ilkeler içerir” (Türkyılmaz, Can ve Karadeniz, 2010: 162). Alımlama estetiğinden hareketle geliştirilen Waldmann modeli, edebi metinlerin incelenmesini

zevkli kılma, öğrencilerin edebi anlayışlarını geliştirme ve bir öğrenme alanı için olumlu tutum geliştirme, o alanda sağlanacak başarıyı yükselteceği düşüncesi ile bir anlamda olumlu tutumlar geliştirmesi hedeflerini taşımaktadır” (Balta ve Demirel, 2012).

Programda ünite esas alınmış ve program metinleri hareket noktası alan bir anlayışla düzenlenmiştir. Ayrıca, ünitelerdeki kazanımlar dil bilim, anlam bilim, üslup incelemesi, yorum bilim gibi çalışma alanlarıyla ilgili veriler göz önünde tutularak hazırlanmıştır (MEB, 2011). 2011 Türk Edebiyatı Programına önceki programlarda olmayan yeniliklerin getirilmiş olması olumludur; ancak muhtevanın kronolojik yöntemle hazırlanması hususu değişmemiştir. Bu anlamda 2011 Türk edebiyatı dersi öğretim programı, yeni gelişmelerden yararlanma ilkesine göre kısmen uymaktadır.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırmada, 2011 Türk Edebiyatı Dersi (9-12. sınıf) Öğretim Programı, öğretim ilkeleri açısından incelenmiştir. Kaynaklarda geçen 27 öğretim ilkesinin 19’u programla ilişkilendirilmiş ve buna göre incelenmiştir. İnceleme sonucunda; diğer disiplinlerle ilişki kurma, metne dayalı öğretim, millî değerlere uygunluk, teknolojiden yararlanma ve yaparak yaşayarak öğrenme ilkeleri açısından tamamen uygun; açıklık, bütünlük, değerlendirme, tekrar ve yeni gelişmelerden yararlanma ilkeleri açısından ise kısmen uygundur. Amaç-araç, bilinenden bilinmeyene, güncellik, hayatilik, hedef kitleye görelilik, kolaydan zora, motivasyonu sağlama, somuttan soyuta, yakından uzağa ilkelerine göre uygun değildir. Bu sonuçlara göre, edebiyat eğitiminin edebiyat tarihçiliği şeklinde yapılmasının uygun olmadığı, bu yüzden program yeniden gözden geçirilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Bazı araştırmacılar da bu sonuçlara benzer görüşlerini ifade etmişlerdir. Günay (2006: 11), “ülkemizde yazın eğitimi ile yazın tarihinin birbirine karıştırıldığı da bir gerçektir. İlgili ders izlencesi içerisinde yazın tarihine mutlaka yer verilmeli, ancak tüm dersi bu biçimde düzenlemek de doğru bir yaklaşım olmayacaktır”, diyerek kronolojik yöntemle edebiyat eğitiminin yapılmasını eleştirmiştir. Demiral ise, “Edebiyat eğitiminin -edebiyat tarihçiliği eğitiminin ötesinde- öğrencilerimizin yaşamlarına yön vermede kullanacakları temel bir yeterlilik eğitimi şeklinde ve kültürel birikimden faydalanmayı temel alan bir anlayışla düzenlemesi gerektiğini” (2006: 306) belirtmektedir.

Bu sonuçlara göre; şu önerilerde bulunulabilir:

1. 2011 Türk Edebiyatı Dersi Öğretim Programı hazırlanırken öğretim ilkeleri dikkate alınmalı, öğrencilerin ilgi, merak, beklenti ve ihtiyaçları karşılanmalıdır.

2. Öğrenciye okuma zevki kazandırmak için temeli olduğuna göre, okutma işine öğrencilerin zevk alabileceği metinlerle başlamak gerekir. Onlara öncelikle kolay anlaşılır ve öğrencinin zevkine, ilgisine uygun metinler verilmelidir. Bu durum başka araştırmacılar tarafından da ifade edilmiştir (Bilkan, 2006; Çelik-Özer, 2010).

3. 2011 Türk Edebiyatı Dersi Öğretim Programının muhtevası kronolojik yöntem yerine iki farklı yöntemle hazırlanabilir:

a. 2011 Türk Edebiyatı Dersi Öğretim Programının muhtevası yakından uzağa veya önce çağdaş daha sonra diğer edebiyatlar şeklinde hazırlanabilir. Burada ağırlık veya genişlik çağdaş edebiyattadır Birçok araştırmacı tarafından da bu durum ifade edilmiştir. (Canbaz, 2005; Çelik-Özer, 2010; Işıksalan, 2011; İpşiroğlu, 2005; Kavcar, 1993; Tuncer, 2005).

b. 2011 Türk Edebiyatı Dersi Öğretim Programının muhtevası, günümüz yazarlarından seçilmiş metin örneklerinin ağırlıkta olduğu, tematik bir şekilde düzenlenebilir. Birçok araştırmacı bu yöntemi savunmaktadır (Çotuksöken, 2002; Gökalp-Aslan, 2000; İpşiroğlu, 2005). Söz gelişi, sevgi, hüznün, mutluluk, savaş, barış, demokrasi, insan gibi kavramların değişik yüzyıllarda değişik yazarlarca nasıl ele alındığı üzerinde durulacak bir düzenlemeye gidilmesi gerektiğini belirtmişlerdir (Oral ve Aşlıoğlu, 2000; Poyrazoğlu, 1986). Tematik yöntemde konunun yanı sıra metin türü veya akımlar da merkeze alınabilir.

4. İster yakından uzağa göre isterse tematik yöntemle hazırlanmış edebiyat programında Türk edebiyatının yanında dünya edebiyatının seçkin eserlerinin okutulması gerekmektedir. Öğrencilerin milli değerlerin yanında evrensel değerleri benimsemesi, Türk edebiyatına ait metinlerle dünya edebiyatına ait metinleri karşılaştırmaları oldukça önemlidir.

KAYNAKÇA

- AKYOL, H. (2006). *Türkçe ilk okuma yazma öğretimi. yeni programa Uygun* (5. Baskı). Ankara: Pegema Yayıncılık
- ANDERSON, J. R. (1990). *Cognitive psychology and its implications* (3rd ed.). New York: Freeman
- AUSUBEL, D. P. (1977). The facilitation of meaningful verbal learning in the classroom. *Educational Psychologist*, 12, 162-178
- AYDEMİR, Y. (2006). Divan edebiyatı öğretiminde karşılaşılan sıkıntılar ve zihniyet problemi. *Millî Eğitim*, 169, 134-141
- BADDELEY, A. D. (2001). Is working memory still working? *Amerikan Psychologist*, 56, 851-864
- BALTA, E. E. ve DEMİREL, Ş. (2012). Waldmann modelinin 8. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama ve eleştirel düşünme becerilerine etkisi. *Turkish Studies*, 7 (3), 469-479

- BAMBERGER, R. (1990). *Okuma alışkanlığını geliştirme*. (Çev. Bengü Çapar). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları
- BEYRELİ, L. (2009). Turkish language and literature education in Turkey (Brief history-problems-recommendations). *Education*, 129 (3), 534-546
- BİLKAN, A. F. (2006). Liselere divan edebiyatı öğretimi. *Millî Eğitim*, 169, 142-153
- BİNBAŞIOĞLU, C. (1994). *Genel öğretim bilgisi*. Ankara: Kadioğlu Matbaası
- BÖREKÇİ, M. (2005). Prof. Dr. Şerif Aktaş İle Türk dili ve edebiyatı programı üzerine söyleşi. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 1-5
- BÜYÜKKANTARCIOĞLU, N. (2006). Bilgi toplumu oluşturma bağlamında türk edebiyatı dersleri üzerine düşünceler. *Millî Eğitim*, 169, 119-132
- BÜYÜKKARAGÖZ, S. Savaş ve ÇİVİ, Cuma (1995). *Genel öğretim metotları* (4. Baskı). Konya: Atlas Kitabevi
- CANBAZ, F. (2005). Edebiyat eğitiminin bazı sorunları üzerine notlar. *Hece Dergisi, Edebiyat Eğitimi ve Sorunları*, 9 (106), 91-97
- CEMİLOĞLU, M. (2003). *Türk dili ve edebiyatı öğretimi* (1. Baskı). İstanbul: Alfa Yayınları.
- ÇELİK-ÖZER, T. (2010). *Çağdaş bir dil ve edebiyat öğretimi program modeli önerisi*. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- ÇETİŞLİ, İ. (2006). Edebiyat eğitimi'nde 'edebî metin'in yeri ve anlamı. *Millî Eğitim*, 169, 75-84
- ÇİFTÇİ, Ö. ve TEMİZYÜREK, F. (2008). İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama becerilerinin ölçülmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (9), 109-129
- ÇOTUKSÖKEN, Y. (2002). *Türkçe üzerine*. İstanbul: Papatya Yayınları.
- DEMİR, C. C. (2010). *Türk edebiyatı ders kitaplarının programa uygunluğunun öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir
- DEMİRAL, H. (2006). Türk dili ve edebiyatı eğitim programlarına yönelik varlık dergisinde çıkan yazılar. *Millî Eğitim*, 169, 297-308
- DEMİRAL, H. (2011). *Orta öğretim türk dili ve edebiyatı öğretiminin uluslararası ölçütlere göre değerlendirilmesi (Eskişehir ili örneği)*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara
- DEMİREL, Ö. (2003). *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme* (5. Baskı). Ankara: Pegem Yayınları
- DEMİREL, Ö. (2007). *Öğretim ilke ve yöntemleri öğretme sanatı* (12. Baskı). Ankara: Pegem Yayınları

- EKİZ, T. (2007). "Alımlama estetiği mi metinler arası mı?", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 47, 119-127
- ERGÜN, M. ve ÖZDAŞ, A. (1997). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. İstanbul: Kaya Matbaacılık
- EYÜP, B.; UZUNER-YURT, S. ve STEBLER, M. Z. (2012). Türk dili ve edebiyatı öğretimine yönelik yapılan akademik çalışmalar üzerine bir inceleme. *Turkish Studies*, 7(1), 1119-1131
- GÖKALP-ALPASLAN, G.G. (2000). Derslikten günlük yaşama edebiyat eğitimi. *Türkbilig*, 1, 185-202
- GÜLERYÜZ, H. (1999). *Okuduğu anlama ile sözcük bilgisi arasındaki ilişkiler*. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara
- GÜNAY, V. D. (2006). Liselerdeki yazın eğitimine yeni bir yaklaşım. *Millî Eğitim*, 169, 8-17
- GÜZEL, A. (2006). Edebiyat eğitiminde amaçlar ve bu amaçlara yönelik yöntem teknik ve örnek uygulamalar. *Millî Eğitim*, 169, 85-106
- HESAPÇIOĞLU, M. (1998). *Öğretim İlke ve Yöntemleri* (5. Baskı). İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım
- İŞIKSALAN, S. N. (2011). 2005 Türk edebiyatı dersi öğretim programının değerlendirilmesi: Eskişehir örneği. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12 (1), 15-40.
- İPŞİROĞLU, Z. (2005). Amaç öğrencilerin edebiyat dünyasının içine girmelerini sağlamak. *Varlık*, 1176, 11-12
- İŞMAN, A. (2001). *Türk eğitim sistemi'nde ölçme ve değerlendirme*. Adapazarı: Değişim Yayınları
- KARAKUŞ, İ. (2005). *Türkçe türk dili ve edebiyatı öğretimi* (3. Baskı). Ankara: Can Reklamevi
- KAVCAR, C. (1993). Yeni Türk edebiyatı öğretimi, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 26 (1), 29-38
- KAVCAR, C. (1994). *Edebiyat ve eğitim*. (Genişletilmiş 2. Baskı), Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları
- KEMERTAŞ, İ. (1995). *Uygulamalı genel öğretim metodu*. İstanbul: Birsen Yayınevi
- KERMAN, Z. (1988). Kültür, dil ve edebiyat. *Türk Dilinin Öğretimi Toplantısı 1-3 Ekim 1986*. (s.4-13). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları
- KONTANTAMER, T. (1993). *Eski türk edebiyatı makaleler*. Ankara: Akçağ Yayınları

- KURUDAYIOĞLU, M.; ŞAHİN, Ç. ve ÇELİK, G. (2008). Türkiye’de uygulanan türk edebiyatı programı’ndaki ölçme ve değerlendirme boyutu uygulamasının değerlendirilmesi: bir durum çalışması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9 (2), 91-101
- KÜÇÜKAHMET, L. (1998). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara: Alkım Yayınları
- MEB (2011). *Türk edebiyatı dersi öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: MEB Basım Evi
- NAIRNE, J. S. (2002). Remembering over the short-term: The case against the standart model. *Annual Review of Pschology*, 53, 53-81
- OĞUZ, S. (2011). *10. sınıf türk edebiyatı ders kitaplarındaki divan şiiri bölümünün öğretim programı açısından değerlendirilmesi*. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- ORAL, B. ve AŞILIOĞLU, B. (2000). Lise türk dili ve edebiyatı dersi öğretmenlerinin türk dili ve edebiyatı programı hakkındaki görüşlerinin değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 25 (116), 34-41
- ÖZBAY, M. (2009). *Türkçe özel öğretim yöntemleri I*, Ankara: Öncü Kitap
- ÖZDEN, Y. (1997). *Öğrenme ve öğretme*. (1. Baskı). Ankara: Pegem Yayınları
- PALA, A. (2008). Öğrenme ve öğretim ilkeleri. içinde (Editör: Şeref Tan) *Öğretim ilke ve yöntemleri* (s.33-67) Ankara: Pegem Akademi
- POLAT, T. (2006). Okur odaklı bir yaklaşımla yazın eğitimi. *Millî Eğitim*, 169, 18-24
- POYRAZOĞLU, O. N. (1986). Türk dili ve edebiyatı öğretiminde karşılaşılan başlıca sorunlar. *Türk Eğitim Derneği IV. Öğretim Toplantısı 10-11 Nisan 1986*, (s.79-140), Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- SARAÇ, C. (2006). Sözlü iletişim becerileri açısından türk dili ve edebiyatı eğitimi. *Millî Eğitim*, 169, 106-118
- SCHUNK, D. H.(2011). *Öğrenme teorileri* (Çeviri Editörü: Muzaffer Şahin) (2. Baskı), Ankara: Nobel Yayınları
- SENEMOĞLU, N. (2004). *Gelişim öğrenme ve öğretim, kuramdan uygulamaya* (10. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi
- SÖZER, E. (1998). *Kuramdan uygulamaya sosyal bilimlerin öğretimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları
- ŞENTÜRK, A. A. (1993). Klâsik osmanlı edebiyatı ışığında eski âdetler ve günlük hayattan sahneler. *Türk Dili Dergisi*, 495, 175-188
- TAŞDELEN, V. (2006). Edebiyat eğitimi: Hermeneutik bir yaklaşım. *Millî Eğitim*, 169, 42-55
- TUNCER, H. (2005). Saçlarını okşamak kitapların. *Hece Dergisi, Edebiyat Eğitimi ve Sorunları*, 9 (106), 80-83

- TURHAN, V. N. (2005). Liselerde türk dili ve edebiyatı ders sürecinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi (Erzurum il örneği). *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (1), 291-298
- TÜRKYILMAZ, M.; CAN, R. ve KARADENİZ, A. (2010). Alımlama estetiği ve okur merkezli yaklaşımın eski edebiyat eğitimine uygulanması. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 153-172
- UÇAN, H. (2005). Edebiyat eğitimi, okuma/anlamlandırma ve yazınsal kuramlar. *Hece Dergisi, Edebiyat Eğitimi ve Sorunları*, 9 (106), 54-64
- UÇAN, H. (2006). Edebiyat eğitimi, estetik bir hazzın edinimi, okumanın alışkanlığa dönüştürülmesi ve yazınsal kuramlar. *Millî Eğitim*, 169, 25-41
- UZUN, Y. (2009). *Türkiye ve İngiltere’de edebiyat öğretimi*. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara
- YALÇIN, A. (2002). *Türkçe öğretim yöntemleri yeni yaklaşımlar* (2. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları
- YEKBAŞ, H. (2008). “Metin şerhi geleneği çerçevesinde şârihlerin divan şiirine yaklaşımları”, *SÜ Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 23, 189-217
- YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8. Baskı), Ankara: Seçkin Yayıncılık